

vävda i de ursprungliga berättelserna som är betydligt senare. Kommentatorerna daterar till exempel de flesta avsnitten om Jeftha till efterexilisk tid (med undantag för 11:1–11 och kapitel 30–40). Müller visar att Jefthahistorien inte innehåller någon påfallande hög frekvens av LBH (undantaget är 12:1–7).

Müllers studie är ett förstklassigt arbete som är en vägvisare för liknande undersökningar av enskilda bibelböcker och traditionsskikt.

Jan Retsö, Göteborgs universitet

KARL OLAV SANDNES

Var Paulus kristen? Har kyrkan förstått hans teologi och tro?

Follese: Efrem forlag, 2021, 248 sid

SEK 253, ISBN: 9788292922705

Karl Olav Sandnes, professor i Nya testamentet vid Menighetsfakulteten, Oslo, har gjort sig känd som en produktiv forskare och författare, särskilt när det gäller paulinsk exegetik och teologi. I flera av hans senaste böcker och artiklar har han tagit sig an den senaste tidens diskussioner angående ”The New Perspective on Paul” och ”Paul within Judaism”. Så gör han även i *Var Paulus kristen? Har kyrkan förstått hans teologi och tro?* (Efrem, 2021).

I boken ägnar sig Sandnes åt den så kallade ”tredje uppgiften”, det vill säga att sprida kännedom om forskningens problemfrågor och resultat utanför akademien. Denna uppgift präglar hans presentation och framställning, dock utan att tumma på kvalitet och innehåll. Boken riktar sig primärt till kristna läsare, särskilt till dem som är bekanta med, och finns inom den protestantiska tolkningstraditionen.

Boken består av fyra delar. I bokens första del (11–38) ägnar sig Sandnes åt prolegomenafrågor, till exempel ges redogörelser för innebörden av ”rättfärdiggörelse”, av den traditionella lutherska tolkningen av Paulus samt av det som lett fram till de senare decenniernas intensiva diskussioner om Paulus och hans rättfärdiggörelselära. Den avgörande frågan i den senaste tidens paulusforskning har att göra med hur vi ska förstå Paulus förhållande till judendomen och i vilken mening han kan

beskrivas som "kristen". Sandnes spetsar till det och frågar sig: "Var Paulus 'luthersk'?" Han redogör för såväl Krister Stendahls som E. P. Sanders ifrågasättande av den traditionella lutherska tolkningen av Paulus rättfärdiggörelselära och de försök som har gjorts att förankra den paulinska teologin i en inomjudisk diskussion angående ickejudars förhållande till det judiska förbundsfolket.

Bokens andra del (39–70) består av en mer ingående presentation av de tolkningsperspektiv som följt efter Stendahls och Sanders studier. I kapitlet om det nya perspektivet görs en redogörelse av främst James D. G. Dunns forskningsbidrag, med betoningen att rättfärdiggörelseläran primärt utvecklats för att svara på frågan om på vilka villkor ickejudar kunde inkluderas i den judiska förbundsgemenskapen. Det är alltså de kollektiva och etniska identitetsfrågorna och frågan om judarnas förbundsstolthet som står i centrum. I kapitlet om Paulus "innanför judendomen" spänner Sandnes något bredare i sin presentation och inkluderar forskare som Pamela Eisenbaum, Paula Fredriksen, Lloyd Gaston, Mark Nanos och Magnus Zetterholm. Det som utmärker detta tolkningsperspektiv är den helt inomjudiska förståelsen av Paulus samt uppfattningen att hans mission och brev var riktade enbart till ickejudar. Detta leder ofrånkomligen, menar Sandnes, till någon form av tvåförbundslära.

I bokens tredje del (71–204), som är bokens huvuddel, ger sig Sandnes i kast med en kritisk utvärdering av det nya perspektivet respektive Paulus innanför judendomen, samt skriver fram sin egen positionering, främst genom en analys av Paulus argumentation och teologi så som den framkommer i Galaterbrevet och Romarbrevet. Sandnes främsta kritik av det nya perspektivet är att detta perspektiv förvisso är relevant, men alltför smalt: Paulus undervisning om lagen och rättfärdiggörelse handlar inte enbart om kollektiva och etniska frågor i relation till judiska identitetsmarkörer, utan även om de mer universella frågorna om människans frälsning.

Sandnes främsta kritik av Paulus innanför judendomen är det paradoxala i att ju mer judisk man gör Paulus, desto mindre har hans teologi

med judar att göra. Även den tidiga Jesusrörelsen placeras inom judendomen, men där utgjorde den en självständig rörelse utan någon som helst relevans för judendomen. Men Kristus, påpekar Sandnes, är inte endast en Messias för ickejudar utan även för judar. Såväl Paulus som person som den paulinska teologin är betydligt mer komplex än vad detta tolkningsperspektiv vill hävda.

I läsningen av Galaterbrevet och Romarbrevet vill Sandnes visa att Paulus rör sig på ett mer allmänmänskligt plan än vad de nyare tolkningsperspektiven vill göra gällande. Det är varken en uppgörelse med judisk etnocentrism eller ett frälsningsbudskap enbart riktat till ickejudar som står i centrum för breven, utan den universella och existentiella frågan om människan som syndare och Guds befrielse av mänskligheten från syndens makt. Grundläggande för Sandnes resonemang är att såväl juden som ickejuden står helt i beroende av Guds nåd i Jesus Kristus.

I bokens fjärde del (205–241) återkommer Sandnes till frågan om Paulus var ”kristen”. Han är väl medveten om det anakronistiska i språkbruket, men menar samtidigt att det faktum att Paulus kritiserades och förföljdes av andra judar indikerar att han inte kan placeras helt inom sin egen tids judendom – eller ”judendomar” för den delen. I någon mening måste Paulus ha hotat och omdefinierat judisk identitet. Att de tidiga kristustroende gjorde söndagen (uppståndelsedagen) till högtidsdag och att de döpte och firade påskmåltid i Jesu namn visar dessutom att de skapade en identitet som inte längre var etniskt definierad. Slutsatsen blir att även om inte Paulus var den som startade eller egentligen stod bakom ”the parting of the ways”, kom hans mission och teologi med tiden att bli avgörande för denna process.

Sandnes bok kan uppfattas som ett försvar av en traditionell luthersk läsning av Paulus. Som sådan skulle den kunna kritiseras för att i alltför hög grad styras av en normativ teologi. Men även om Sandnes ofta landar i en traditionell läsning av Paulus, förhåller han sig inte okritiskt till denna, till exempel när det gäller den lutherska förståelsen av *simul iustus et peccator* eller av ”jaget” i Rom 7:14–25. Detta, tillsammans med

hans klarsynta kritik av de nya perspektiven, gör att han själv tillför viktiga perspektiv.

Sandnes bok är uppdaterad, pedagogisk och full av goda textanalyser. Sandnes visar hur viktigt det är för bibelforskare att också syssla med ”den tredje uppgiften”. Oavsett om man håller med honom i hans slutsatser eller inte finns här en hel del matnyttigt – inte enbart för den intresserade lekmannen utan även för den initierade forskaren.

Mikael Tellbe, ALT

FRIEDERIKE SCHÜCKING-JUNGBLUT

*Macht und Weisheit: Untersuchungen zur politischen Anthropologie
in den Erzählungen vom Absalomaufstand*

FRLANT 280, Vandenhoeck & Ruprecht, 2020, inbunden, 256 sidor,
SEK 767, ISBN: 9783525571446

Denna monografi, den publicerade versionen av författarens doktorsavhandling från Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, analyserar beskrivningen av maktspelet i berättelserna om Absalom i 2 Sam, med fokus på Absaloms revolt mot David i 2 Sam 13:1–19:40. Varför får denna episod så mycket plats i berättelsen om David, och vilket budskap vill den förmedla läsaren?

Kapitel 1 beskriver forskningssituationen. Schücking-Jungblut klargör att hon ser berättelsen om Absaloms revolt som ett historiskt minne, men där personerna är fiktivt gestaltade. Berättelsen beskriver ett politiskt och personligt maktspel. I denna berättelse är David huvudpersonen, och alla handlingar refererar i slutändan till honom och hans förhållande till sin son Absalom. Runt David finns ett fascinerande persongalleri av bipersoner.

Schücking-Jungblut läser 2 Sam 13:1–19:40 utifrån ett redaktionskritiskt perspektiv, där hon tar hänsyn till textens gradvisa tillkomst. Hon tolkar sedan texten utifrån ett politiskt-antropologiskt perspektiv. I praktiken betyder detta att hon, med utgång från bibeltexten, undersöker hur makt framställs och vad berättelsen i sin helhet säger om mänskliga maktrelationer. Som bokens titel antyder finns här två maktcenter: